

Nejkrásnější v životě je láska

Pietro Archiati

Abychom se dostali na stopu tajemství lásky, můžeme ji pozorovat také z hlediska jejího vývoje, neboť láska je sama hnací silou veškeré evoluce.

Můžeme si položit otázku: Jaké proměny prodělala láska v historii lidstva? Jak milovali staří Řekové? Jak Římané, jak Peršané, Egypťané? Jaký vývoj doznaly síly lásky prostřednictvím hinduismu nebo buddhismu? Jaký druh lásky prožíváme dnes my, kteří žijeme za zcela jiných vývojových podmínek? Jaké zkušenosti lásky se v naší době stávají vůbec teprve možnými?

Pozorujeme-li lásku z hlediska neustálého vývoje, můžeme konstatovat velké rozdíly, neboť láska nerovná se láska. I v průběhu jednotlivého lidského života je tomu tak: síly lásky se u desetiletého dítěte projevují zcela jinak než u čtrnáctiletého chlapce nebo děvčete na začátku pohlavní zralosti, a ve dvaceti, čtyřiceti, šedesáti nebo osmdesáti letech se láska ukazuje ve stále nových proměnách.

Právě biografie člověka skýtá nádhernou příležitost ke zkoumání těchto proměn síly lásky. Je-li láska skutečně hnací silou za vším lidským konáním, nemůže být statická, strnulá. Ona je to, co udržuje pořád všechno v pohybu, co lidi podněcuje ke stále novému vývoji. Obě, cesta lásky i cesta člověka, jsou neoddelitelně spjaty, jsou jako dvě strany jedné mince.

Platonova *Hostina* je rozprava o lásce, skládající se ze sedmi chvalořečí na *éros*. Platon používá slovo „*éros*“, aby označil odstíny lásky na všech úrovních - na úrovni tělesné stejně jako na duševní a duchovní.

V těchto sedmi řečech je tím nejdůvtipnějším způsobem vyjádřena napínavá vývojová cesta sil lásky. Šestá z řečí je přiřknuta Sokratovi, zatímco sedmá, představující vrchol díla, zůstává vyhrazena mladému Alkibiadovi. Čtenář by možná očekával, že poslední slovo bude mít Sokrates, ten má však jen slovo předposlední a říká zhruba toto: Všichni mí predrečníci pronášeli chvalořeč na lásku, aniž si však položili otázku, zda to, co říkají, je skutečně také pravda. Já, Sokrates, však nechci o lásce říci nic než prostou, neprikrášlenou pravdu.

A tak netvoří obsah Sokratovy řeči chvála lásky, ale jen a pouze pravda o lásce. Člověk se ptá, zda po Sokratově řeči ještě může následovat vystupňování. Může zde být po tom, co moudrý Sokrates vysloví o pravém tajemství lásky, ještě něco dodáno? Může. Platon zná ještě vystupňování pro sedmou řeč.

Když Sokrates domluví, objeví se na prahu právě Alkibiades, jeden z jeho žáků, v podnapilém stavu. Nepronáší vlastně řeč o lásce, ale mluví o svém učiteli Sokratovi a o tom, jak se jím cítí být milován. Jeho řeč pojednává o způsobu, jakým Sokrates miluje. Právě proto, že láska prochází vývojem neméně než člověk, musíme si lásku mezi muži ve

starém Řecku představit jako zcela zvláštní druh lásky, protože vnitřní prožitky lidí byly tenkrát jiné než dnes. V centru vztahu mezi mladými muži a jejich učitelem Sokratem stála tehdy právě procitnutí schopnost samostatného myšlení, která se v té době projevovala zatím převážně u mužů. To je zřejmé ve všem, co Alkibiades o Sokratovi vypráví. Máme zde zase jednou krásnou příležitost přesvědčit se o proměnách sil lásky a myšlení během doby; vždyť dnes každému připadá jako samozřejmost, že ženy dokážou myslet zrovna tak samostatně jako muži. A také tehdejší způsob „lásky“ mezi muži by dnes v této podobě nebyl možný.

Šestá řeč v Platonově „Hostině“, tedy řeč Sokratova, tak pojednává o *pravdě* o lásce a sedmá o *skutečnosti* lásky, když Alkibiades podává svědectví o lásce Sokratově. Platon tím chce možná říci: *Vědět* pravdu o lásce je jedna věc; *žít* podle toho, uskutečňovat lásku ve svém životě je věc zcela jiná. Protože Sokrates lásku žije, protože může mluvit z vlastní zkušenosti, je nejlépe schopen vyslovit pravdu o lásce. A vskutku: ve své řeči prochází všechny vývojové stupně lásky. A tam, kde se jedná o tu nejhlubší pravdu o lásce, odvolává se na vnuknutí božské Diotimy. Toto jméno znamená přibližně „ta, jež utívá božstvo“; je tím míněna duchovní bytost, která z pramene božské lásky čerpá myšlenky, jež Sokrates sděluje.

Diotima, říká Sokrates, mu o lásce svěřila toto: Láska má takovou povahu, že se nejprve vznítí na tom, co člověk může vidět a dotýkat se toho, například na těle jiného člověka. Vývojovou dynamikou lásky je dáno, že jejím východiskem bývá tělesnost. Člověk se nejprve zamiluje do něčeho, co může vidět a uchopit, aby záhy zjistil, že láskyhodná není hmota těla, nýbrž nehmotná forma, která dělá tělo krásným. Tato forma, oddělená od těla, však také může žít jako představa dále v duši, a to dělá duši ještě více hodnou lásky než tělo. Duše může ve výtvořech své fantazie uchovávat bohatou pokladnici krásných forem.

Člověk je zamilovaný do krásy viditelných věcí, tvrdí Diotima, avšak krása sama není něčím hmotným, něčím smyslově vnímatelným. Krása není o nic menší záhadou než láska, o nic menším tajemstvím: odhaluje i zahaluje se zároveň ve všem, co člověk vidí, všude se projevuje, ale jen zdánlivě, je to krásné zdání všech věcí, avšak právě jen zdání. To můžeme dobře poznat na příkladu gestiky člověka. To, co je viditelné, tedy tělo samotné, při ní není rozhodující; rozhodující je forma, kterou člověk pokaždé zaujímá. Ta je ovšem viditelná zase jen skrze tělo. A je to právě tato hra na schovávanou, která činí vše krásné tak neodolatelné. Člověk miluje věci světa, protože cítí, že činí krásu neviditelně-viditelnou. Díky nim je „očividné“, že to nejlepší z života, čemu platí naše touha a láska, je a zůstává neviditelné. Lidská duše miluje svět, protože činí neviditelnost krásy viditelnou.

Člověk, poučuje Diotima svého žáka Sokrata dále, se zamilovává do tohoto vnitřního napětí, jež v něm vytváří ono zdánlivé projevování, ono nezakryté zahalování se, ono zjevné tajemství krásy. Svět jevů má tím raději, čím více dokáže ve zdání spatřovat existenci krásy, a ve všem pomíjivém to, co je věčné. Krása se projevuje jednou zde a jednou zase tam, tu více v tomto a jindy více v onom těle, více či méně nedokonalá. Tak se stává, že člověk se ve své lásce ke krásě poznenáhlu noří do dokonalé, věčně-duchovní krásy věcí, aby se svým duchem účastnil neviditelných pramenů, neochvějně vytvářejících vše krásné a dobré. Tyto formodárné síly, jež Platon nazývá „ideje“, nejsou „něco“, nýbrž

„někdo“, nejinak než „Matky“ v Goethově *Faustovi*. Jsou to bytosti, jež od věčných dob tvoří a zachovávají svět. Proměňují chaos, ošklivost, to, co je dosud „chaoticky“ neuspořádané, v náš krásný svět, v ten nádherný řád, jímž je náš kosmos. Slovo *kosmein* (z něž pochází i slovo „kosmetika“) znamená „pořádat“, „činit krásným“, „zdobit“. Pro Řeky bylo tvoření nádherným krásněním, každý akt stvoření pořádním, vyzdobením. Mysleli si: Jen umělecká fantazie božských bytostí mohla vytvořit tak krásný „kosmos“, v němž lidé žijí. A člověk je stvořen podle obrazu božstva, protože i on je umělec plný fantazie. Může uchopit a obdivovat krásu a dobro ve stvoření, protože v sobě nese tíž božský duch, který tak podivuhodně utvářel svět. Krásu stvoření může milovat jen duše, která se cítí být přitahována ke kráse; morální dobro stvoření může poznat jen duch, který byl stvořen dobrem a pro dobro. Svět je zviditelněná fantazie tvořivých umělců, stvořen z lásky k člověku, aby každému člověku byla umožněna obšťastňující zkušenost fantazie lásky.